

- ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови : [зб. наук. пр. / відп. ред. М. Я. Плющ]. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 7. – С. 86–90.
24. Попович Н. М. Синтаксична структура речень з числівниковим компонентом у сучасній українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н. М. Попович. – К., 2002. – 19 с.
 25. Русская грамматика : в 2 т. / [гл. ред. Н. Ю. Шведова]. – М. : Наука, 1982. – Т. 1. – 783 с.; – Т. 2. – 709 с.
 26. Степанова М. Д. Части речи и проблема валентности в современном немецком языке / М. Д. Степанова, Г. Хельбиг. – М. : Высш. шк., 1978. – 258 с.
 27. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса / Л. Теньер. – М. : Прогресс, 1988. – 654 с.
 28. Тимкова В. А. Семантико-синтаксична структура двоскладних речень із предикатами якості в українській мові : [монографія] / В. А. Тимкова. – К. : Кондор, 2005. – 134 с.

УДК 81'23:821.161.2-1

Тетяна Павлюк

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ КОНСТРУКЦІЇ

У статті розглянуто процес концептуалізації семантичної структури порівняльного звороту сучасного українського поетичного тексту. Визначено семантичні групи предметів та образів порівнянь, які використовують мовці для концептуалізації таких ментальних понять, як 'серце', 'доля', 'зоря', 'я'.

Ключові слова: концептуалізація, когнітивна ознака, семантика, предмет, образ, основа порівняння.

Павлюк Т. Концептуализация семантической структуры сравнительного оборота. В статье рассмотрен процесс концептуализации семантической структуры сравнительного оборота украинского поэтического текста. Определены семантические группы предметов и образов сравнений, используемых авторами для концептуализации таких ментальных понятий, как 'сердце', 'судьба', 'звезда', 'я'.

Ключевые слова: концептуализация, когнитивный признак, семантика, предмет, образ, основа сравнения.

Pavliuk T. Conceptualization of Semantic Structure of Comparative Turn. The process of conceptualization of comparative turn's semantic structure of modern

Ukrainian poetic text is considered in the article. Semantic groups of objects and images of comparisons, which language bearers use for conceptualization such mental conceptions as 'heart', 'destiny', 'star', 'me', are considered.

Key words: conceptualization, cognitive sign, semantics, object, image, basis of comparison.

Постановка наукової проблеми та її значення. Порівняння як рушійна сила семантичних процесів у мові й порівняння як засіб художньої виразності в художньому мовленні мають істотні відмінності. Гносеологічні порівняння в семантичній динаміці мови слугують для пізнання непізнаного, того невідомого, що номіноване за допомогою зіставлення з уже відомим. Тут у центрі уваги перебуває образ порівняння: порівняльна конструкція працює на образ. Порівняння в художньому мовленні слугують для рельєфнішого змалювання пізнаного предмета – уже відомого, але такого, що через зіставлення з об'єктом розкриває нові значення, набуває більшої виразності.

Аналіз досліджень проблеми. Природу порівняльних конструкцій проаналізовано в багатьох аспектах: граматичному (І. Кучеренко, Н. Широкова, М. Черемісіна, М. Заборна); фразеологічному (А. Назарян, В. Огольцев, К. Мізін); ономазіологічному (В. Дьяконов, Х. Леєметс, В. Образцова); семасіологічному (Д. Ащурова, С. Александрова, І. Шенько); функціонально-стилістичному (В. Вомперський, А. Довженко, О. Некрасова, О. Федоров). Проте проблема лінгвістичної природи компаративності останніми роками привертає особливу увагу у зв'язку з розвитком когнітивної лінгвістики, яка дає змогу з'ясувати когнітивні механізми утворення мовних елементів.

Мета статті – аналіз семантичного наповнення порівнянь з урахуванням когнітивної картини світу – стереотипів свідомості, що задані культурою. Досягненню мети сприяє розв'язання таких **завдань:** 1) виконати компонентний та концептуальний аналіз семантики компаративем, предметом порівняння яких є *серце, доля та зорі*; 2) з'ясувати, які об'єкти матеріального світу є найхарактернішими для здійснення концептуалізації семантичної структури порівнянь. Це можна здійснити, виходячи з розуміння того, що свідомість концептуалізує й вербально об'єктивує необхідний для життя інформаційний мінімум.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Поняття концептуалізації З. Попова та Й. Стернін розглядають як «процес формування концептів у свідомості, осмис-

лення нової інформації, що зумовлює утворення концепту» [7, 121]. Автори наголошують на тому, що концептуалізація інформації відбувається вербально із залученням сенсомоторного досвіду, наочності, адже тільки в такому сполученні різних видів сприйняття свідомість людини формує повноцінний концепт. Вагомою є образна основа концепту (що, зокрема, й представлено в порівняльній конструкції), яка завжди має індивідуально-перцептивний характер, тому що створена на базі особистого почуттєвого досвіду людини [7, 123]. Ж. Краснобаєва-Чорна розуміє концептуалізацію як процедуру «уведення онтологічних уявлень до накопиченого масиву емпіричних даних», як «схему зв'язків та понять, які відображають можливі тенденції зміни референційного поля, об'єктів, що дає можливість продукувати гіпотези стосовно їхньої природи та характеру взаємозв'язків; спосіб організації мисленнєвої роботи, що дозволяє рухатися від матеріалу та первинних теоретичних концептів до абстрактніших конструкцій, які гіпотетично відображають бачення досліджуваного сегмента реальності, покладеного в основу побудови картини світу» [5, 30].

Когнітивна семантика виступає як загальна теорія концептуалізації й категоризації або, іншими словами, є теорією про те, як людина сприймає навколишній світ і як позначає це на значенні мовних виразів. Пізнавальна діяльність людини спрямована на вміння орієнтуватись у навколишньому світі на основі отриманих знань. Це, зі свого боку, переростає в необхідність виділяти та порівнювати об'єкти й події. Важливе місце в цьому займають явища концептуалізації та категоризації. Концептуалізація – це осмислення інформації, яка надходить, й утворення певних уявлень про світ у вигляді концептів. Більшість із них закріплені в мові значеннями конкретних слів. О. Селіванова вважає, що концептуалізація є ключовим поняттям когнітивної лінгвістики, адже фіксація певного концепту за мовним знаком є базою формування семантичного простору мови [8]. Дискусійним питанням концептуалізації є первинність чи вторинність цього процесу відносно мови у філогенезі та онтогенезі.

Під категоризацією розуміють поділ об'єктів пізнання на категорії, виділення серед них груп, класів, це мисленнєве співвідношення об'єкта з певною категорією. У результаті пізнавальної діяльності людина формує загальні поняття, які об'єднуються в систему знань про світ. Її складають концепти [9].

Мовний складник процесу концептуалізації репрезентують денотативні та конотативні семи, які підлягають осмисленню свідомістю

людини. Предмет логічних порівнянь поповнюють переважно денотативні семи, предмет образних порівнянь – і денотативні, і конотативні семи. Образ додає предмету тільки те, що виникає за рахунок різних ознак у значенні предмета та образу [6, 84].

Для характеристики семантики порівняння як єдиної мовної одиниці важливо встановити не тільки зміну семантичної структури предмета порівняння, поповнення її новими семами, а й характер цих сем. Для цього піддамо компонентному аналізу порівняльні конструкції, предметом яких є *серце, доля та зорі*.

Аналізуючи семантичний складник предмета порівняння на прикладах конструкцій із сигніфікатом *серце*, виявляємо конкретно те значення, яке підлягає уточненню наступним компонентом порівняння – образом. У порівняльному звороті *та серце гаряче – як грудочка тепла живої землі* (Н. Білоцерківець) до словникового значення «внутрішній психічний світ людини, зосередження почуттів, настроїв, переживань і т. ін.» [1, 1310] додано семантику основи порівняння «бути гарячим, як щось», яке в сполученні з предметом порівняння формує ідіоматичне словосполучення «гаряче серце» зі значенням «у когось дуже чутлива вдача».

У конструкції *застрягло серце, мов осколок, в грудях* (Л. Костенко) предмет порівняння використано зі значенням «місце з лівого боку грудної порожнини, де розміщений центральний орган кровоносної системи» [1, 1310] і образ зі значенням «відбитий, відколений шматок чого-небудь твердого» [25, 859]. Семантика образу порівняння проникає в предмет за допомогою основи *застрягло*, яка притаманна лексичному значенню іменника *осколок*. Взаємодіючи, компоненти порівняльного звороту утворюють новий зміст: у прямому значенні – сильне зовнішнє враження почуттів людини здатне вплинути на роботу її внутрішніх органів і призвести до сильного болю, у переносному – серце набуває властивості бути настільки твердим, що може застрягти в грудях як чужорідне тіло.

У порівнянні *серце таке глибоке, аж срібне, неначе рибка* (В. Кордун), до образу *рибка* прив'язано подвійну основу *глибоке* й *срібне*. Якщо прикметник *срібне* має безпосереднє відношення до означуваного денотата (бо асоціюється зі сріблястими рибками, що відбивають сонячні промені крізь товщу води), то ад'єктив *глибоке* має опосередковано-асоціативний зв'язок: рибка не може бути глибокою, а зворот *серце глибоке, неначе рибка* (із випущеною

підсилювальною частиною *аж срібне*) вважаємо абсурдним. Проте за допомогою асоціативного аналізу можна окреслити таке значення порівняльного звороту: серце зіставляють із глибоким водоймищем і зі срібними рибками. Через метонімізацію предмет порівняння *серце* залишає при собі ознаку першого образу *глибоке* (а семантика *водоймище* проникає в структуру серця) й обидва складники другого образу *рибок*.

У наведеній компаративній сполуці порівнюють два різноякісних об'єкти, мінімальна семантична спільність яких породжує максимальну розбіжність їхніх властивостей і ставить питання, що саме мав на меті мовець, порівнюючи ці денотати, адже оказіональним є не тільки загальний зміст порівняння, а й сполучення окремих його частин, як, наприклад, *глибоке, аж срібне*.

У порівнянні *весна правує серцем, як веслом* (В. Стус) маємо справу з іншою основою та образом порівняльної структури, завдяки яким реалізовано вже зазначену сему «внутрішній психічний світ людини, зосередження почуттів, настроїв, переживань і т. ін.» і концептуалізовано таку когнітивну ознаку серця, як здатність бути керованим різними життєвими обставинами, зокрема порами року.

Різноманітність основ та образів порівнянь збагачує предмет новими когнітивними ознаками. Наприклад, у порівняннях *серця співців хитнулися, як дзвони* (І. Малкович), *серце тоншає, як ситчик* (П. Вольвач), в основах концептуалізовано ознаку «піддаватися сумніву», які мають вияв у граматичних формах дієслів доконаного (*хитнулися*) і недоконаного видів (*тоншає*) та семантичне значення «не мати стійкості, стояти неміцно, ненадійно // Втрачати рівновагу і т. ін.» [1, 1561], «ставати тоншим, меншим за товщиною в процесі якоїсь дії», таким, як «тонка бавовняна тканина з набивним малюнком».

Порівняльна конструкція *воно (серце) – як спалах божевіль* (П. Вольвач), надає предмету пізнання семантики неспокійності, непередбачуваності та психологічного страждання, корелюючи його з двокомпонентним образом *спалах божевіль*. Наступне порівняння (*мова*) *входить в серця, немов у храми* (Т. Майданович) яскраво засвідчує перехід денотативної семи образу конструкції *храму* «будівля, де відбуваються богослужіння, релігійні обряди» [1, 1571]) у конотативну для предмета порівняння: серце тепер усвідомлено як місце сакрального дійства, яке викликає почуття глибокої пошани. У конструкції *темніє серце, мов сердолік* (В. Виноградов) використано

зовнішню ознаку «темніє» для прямого позначення «центрального органу кровоносної системи у вигляді м'язового мішка, ритмічні скорочення якого забезпечують кровообіг» [1, 1310].

Аналіз семантики предмета порівняльних конструкцій поетичного тексту дає змогу виявити низку когнітивних ознак, які характеризують 'серце' як явище матеріального світу: психічний стан людини має тактильні характеристики (може бути гарячим та гострим); він може бути вмістилищем для чогось; також може бути керованим різними життєвими обставинами.

Семантичну структуру концепту 'доля' з'ясовуємо на підставі співвіднесення словникових значень із реалізованими в поетичному тексті. У Великому тлумачному словнику 'долю' визначено як: «1. Перебіг подій, збіг обставин, напрям життєвого шляху, що ніби не залежить від бажання, волі людини. // Умови життя: життєвий шлях і те, що на ньому трапляється. // Бажане, щасливе життя. 2. Стан, у якому перебуває або перебуватиме що-небудь; майбутнє чогось» [1, 315].

Автори сучасних поетичних творів активно використовують перше значення в порівняльних зворотах: *я її (долю) прийняла як закон* (Л. Костенко), *одні долі були царівен не гіри, а другі – як бідні Міньйони* (Л. Костенко), *неправдива, як примха, доля* (В. Виноградов), *минуча, як слід, доля* (В. Виноградов), *долі – згінні, наче дні* (В. Стус), *доля сумирно, як оповідь тиха, йде позаду, одягнена в ризу покори* (В. Виноградов).

Як зазначає В. Кононенко, українській літературній традиції притаманне «перебільшення ролі *долі* в житті людини, з постійними ремствуваннями щодо тяжких обставин, в які потрапляють герої творів», «повсюдно спостерігається свого роду схилення перед її невідворотністю» [4, 87]. Отже, із зазначених прикладів видно, що до словникової абстрактної семантики приєднані семанти «законності», «соціальної нерівності», «несправедливості» та «швидкоплинності», які позначені негативною емоційною оцінкою (конотацією). Ці семанти концептуалізують 'долю' за такими основними когнітивними ознаками, як прийняття чи неприйняття власної долі, усвідомлення існування неоднакових людських доль, невдоволеність долею через різні причини. Ад'єктивне оточення концепту свідчить на користь цього твердження: *бідні, неправдива, минучі, згінні* – мовці розуміють своє безсилля перед обставинами життя, які поєднані ще з одним неоднозначним в українській мовній кратині світу концептом 'час' (*минуча, як слід, згінні, наче дні*).

Емоційну конотацію образу порівняння спостерігаємо в порівняльному реченні *і долю козачу постами, неначе козу, провели* (В. Стус), де денотат *коза* передає не тільки властиве їй пряме значення «невелика рогата жуйна тварина родини порожнисторогих, що дає молоко, м'ясо; самиця козла» [1, 551], а й емоцію обурення щодо несправедливого втручання у долю людини. Наведений приклад ще раз ілюструє усвідомлення невідвладності певній особі власної долі. Семантика відчаю відтворена у синонімічних конструкціях *даремно гудуть натужно, як дроти, дві долі, строго паралельні* (О. Забужко) та *стежину власну, ніби дріт, згорнуть* (В. Стус), які містять спільні образи порівняння, що концептуалізують поняття долі як певного лінійного відрізка, траєкторії, згідно з якою людина рухається по життю. Предмет порівняння набуває експресивності, порівняно з кривою дорогою: *наші долі криві, як дорога на Пістинь* (І. Андрусяк).

Цікавим є зіставлення статичних та динамічних ознак у вираженні концепту 'доля', перші з яких переважають у порівняльних конструкціях. Вони зафіксовані атрибутивними компонентами негативної оцінки. Динамічні ознаки у формі дієслів руху обмежені: *долю провели, згорнули, прийняли, доля йде позаду та натужно гуде*.

Отже, спостереження за концептуалізацією семантичної структури предмета порівняння *доля* формуємо такі її визначальні когнітивні ознаки: долю можна прийняти, але нею не можна розпоряджатись; вона – даність, що несе смуток та розчарування в здатності людини щось змінити у своєму житті.

Один із найпоширеніших предметів порівняння в сучасному українському поетичному мовленні – *зорі*. Цей образ є традиційним для української мовної свідомості та як образ порівняння функціонує в давніх фольклорних текстах на позначення молодої дівчини, коханої жінки, матері тощо. У словнику подано таке визначення *зорі*: 1. Те саме, що зірка. // нар-поет. Пестливе звертання до дівчини, жінки. 2. Яскраве освітлення горизонту перед сходом і після заходу сонця. 3. перен. Початок, зародження чого-небудь [1, 477].

Як предмет порівняння *зоря* виявляє значно більший спектр значень і, відповідно, образів: *розсипав зорі, неначе іскри* (В. Симоненко), *цинкове небо, зір, мов серце, колючуться* (Г. Кириченко), *над землею розцвітають зорі, солодкі, й жовті, як цукати* (Л. Костенко) тощо. Образами порівняння для *зір* виступають зооніми: *сю*

ніч зорі чомусь колючі, як налякані *їжачки* (Л. Костенко), в щільник чуттів і розуму зоря *бджолою* залітає (Є. Гуцало), назви рослин: і падає в її землю прісну зоря ранкова навісним *насінням* (В. Виноградов), зорі дрібні одійшли – як *суниці* (І. Римарук), назви конкретних предметів: в небі зорі як *намисто* (В. Гдаль). На відміну від попередньої групи порівнянь, у якій домінували емоційні та оцінні конотативні елементи, порівняння на позначення зорі містять емпіричний та експресивний складники. Адже такі образи порівняння, як *насіння*, *іскри*, *намисто*, є вказівкою на дрібну форму аналізованого об'єкта, образ *їжачки* позначає традиційне візуальне сприйняття зірки з гостроверхими кінцівками. Дієслівне оточення, яке виконує функцію основи порівняння, концептуалізує таку здатність зір, як з'являтися та зникати на небі (*зорі розцвітають, одходять, розсипані*), а також рухатися по небесному тлі (*зорі падають, залітають*).

Однак не всі порівняння на позначення зорі є семантично прозорими, що пов'язано, на нашу думку, з оригінальністю авторської експресії. Наприклад, у порівнянні *десь зоря в полинах, наче біла лебідка, ячала* (Є. Гуцало), предметом порівняння виступає зоря, образом – *лебідка*, основою – *ячала*. На функціонально-граматичному рівні зазначені денотати мають таку структуру:

<i>Зоря</i>	<i>Лебідка</i>
1) іменник в однині;	1) іменник в однині;
2) конкретний;	2) конкретний;
3) неістота;	3) істота;
4) самосвітне небесне тіло;	4) самка лебедя;
5) здатність падати;	5) здатність літати;
6) нездатність спілкуватися;	6) здатність спілкуватися звуками;
7) місце перебування – космос.	7) місце перебування – повітря, вода.

Як бачимо із зіставлення, тільки перші дві денотативні характеристики збігаються, решта – відмінні. В основу зіставлення покладено сему, яка не зафіксована тлумачними словниками – це асоціація зірки, яка впала, із самкою лебедя, котра могла перебувати поблизу берега, зарослого полином. Та навіть ця асоціація не виправдовує основу *ячала*, яка мала б звести ці денотати до одного знаменника, тому що не притаманна їм обом. Компаративний зміст наведеної конструкції реалізований надлишковістю семантичного комплексу образу й основи, що «нав'язані» предмету порівняння та долучають

його до новоутвореного значення «самотнє небесне тіло, яке впало, здатне до спілкування за допомогою звуків».

Загальновідома асоціація *зорі* з дівчиною є наслідком трансформацій міфічного світовідчуття народу ще з давніх часів. Міфологічному та фольклорному образу *зорі* приписувалися певні людські якості, які були своєрідним орієнтиром духовного ідеалу та краси. У сучасному українському поетичному мовленні основне значення *зорі* як образу порівняння збережено (духовний ідеал жінки). Як предмет порівняльної конструкції *зоря* концептуалізована як об'єкт реальної дійсності: у вербально-поетичній формі закріплені такі її основні гносеологічні характеристики, як візуальна форма небесного тіла та здатність до руху.

Розглянемо порівняння, предметом пізнання яких виступає особистість мовця, репрезентована лексемою *я* або *ти* (у значенні звертання до себе), образами – повторювані лексеми *тінь*, *пес*, *птах*, *кінь*, *дерево*, основами – різні властивості однакових образів. У порівняльних конструкціях як *тінь розтану я у твоїм вогні* (О. Некора) і *промайне, мов тінь утекла, ти – справжній* (В. Стус), однакові образи порівняння реалізують різні ознаки, що зумовлено динамічною метафоризацією лексеми *тінь*, яка може і «розтанути», і «утекти».

Образ порівняння *пес* у реченнях *мов пес здичавілий, піду в твоїй крок* (В. Стус), *так живу, мов непотрібний пес, давно од біглий власної домівки* (В. Стус), *брав я слід, як пес* (В. Герасим'юк), реалізує такі основи порівняння, як «здичавіти», «бути непотрібним», «бути гарним полювальником».

Зіставлення об'єктів *я* і *птах* у конструкціях *я лечу, як той зловісний птах, що кружляє над полеглим військом* (В. Герасим'юк), *між пташок я і сам, наче птах* (Є. Гуцало), виявляє їхню спільність за ознаками «бути хижаком» та «здатність до пристосування».

Концептуалізація образної частини порівняння стає можливою за допомогою введення поширювачів у семантичне коло образу. Без поширювача образ виконуватиме вторинну номінативну функцію з нечітко окресленим семантичним полем, у якому ознака предмета порівняльної конструкції може «загубитися». Наприклад, у порівняльному звороті *я як вірний той кінь із далекої казки на поміч тобі прилечу* (І. Малкович) атрибутивні компоненти *той* і *вірний* при образі *кінь* з'ясовують його конкретні характеристики і є своєрідною ремінісценцією на знайому читачеві інформацію з народних казок. У

випадку вилучення поширювачів конструкція *я як... кінь із далекої казки на поміч тобі прилечу* втрачає семантику поетичності й сприймається з іронією. Аналогічну ситуацію спостерігаємо в порівняльній структурі *блукаю нею (кімнатою), вражий син, неначе кінь муругий* (В. Стус), де прикметник *муругий* зі значенням «темно-сірий із темними смугами» [1, 696] є акцентним у створенні образної пари для предмета порівняння, тому що асоціативно позначає суб'єкта мовлення в'язнем (смугастий колір форми).

Подібному аналізу підлягають конструкції, образами яких є *дерево: ти сам, мов дерево, котрому верхів'я зрізане* (В. Стус), *я почорнів, як дерево жалобне* (Л. Костенко). Випущення атрибутивних характеристик *котрому верхів'я зрізане* та *жалобне* залишає в семантичній структурі порівняння лише родові позначки об'єкта дійсності й сприяє логічній незавершеності висловлення.

Одним із найуживаніших образів порівняння в поетичних компаративних конструкціях є образ *птаха*. Аналіз концептуалізації його семантичної структури дає змогу стверджувати, що в 33 % мовці використовують родову назву об'єкта – *птах*, здебільшого потребуючи для змалювання образу властиву йому здатність літати й конкретизуючи конотацію додатковими поширювачами: *і ми відлинемо, як птахи, хоча без крил* (І. Калинець), *і камінь, що летить, обернеться на птаха* (О. Забужко), *сніг опадає – мов згряя підстрелених птах* (О. Забужко), *між пташок я і сам, наче птах* (Є. Гуцало), *і заспіває, мов пташка, дзвінка душа моя* (В. Стус), *я лечу, як той зловісний птах, що кружляє над полеглим військом* (В. Герасим'юк), *блакитний час тече із величавою журбою – так, як тече високий в небі птах* (Є. Гуцало).

Образи порівняння зі значенням «птах» не вичерпані лише родовим найменуванням. Також митці використовують у порівняльних зворотах видові назви домашньої птиці (12 %): *тіло ж руки мов зрубаний півень* (С. Жадан), *свої крохмальні і тугі яєчка висиджують, мов кури, картоплі* (І. Малкович) та диких птахів (39 %): *і горбились, мов беркути, діди* (Г. Кириченко), *старий співак співав, як пелікан, проціджуючи музику крізь волю* (Л. Костенко), *громи, наче сполохані селезні, ховали свої товсті вола* (А. Мойсієнко), *то ж слова твої, мов солов'ї* (Т. Майданович), *немов круки охляле тіло, вітри прокльовують до кістки* (Г. Кириченко), *сині вітри шугають, мов шуліки* (Г. Кириченко), *далека Вітчизна, як зигзиця, ячить*

(В. Стус), *діброва палає, а ти як та перепілка мала* (І. Малкович), *мої думки, як дикі голуби, в полях шукали синього притулку* (Л. Костенко), *пружини, мов круки, вночі упивалися в ребра* (І. Малкович), *часом приходитиму в твої сни зозулею куватиму* (Б. Матіяш), *ніч прилітає, мов чайка, а то – наче сокіл-сапсан* (Є. Гуцало), *як чорний лебідь, скрикнув пароплав* (Р. Лубківський) тощо.

Предметами порівняння, які концептуалізують зазначені образи, є особа людини (*діди, пастушок, ми, ти, я*), явища природи (*погода, вітри, сніг, громи*), предмети (*ліхтарі, пароплав, пружини, камінь*), частини людського тіла (*чуб, рука*), абстрактні явища (*мрії, думки, душа, слова, Вітчизна, час*). Це свідчить про можливість легкого перенесення семантики аналізованого образу на велику кількість об'єктів навколишнього світу.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи, зазначимо, що порівняльні конструкції мають здатність поширювати простір тексту за рахунок асоціацій, які вони викликають, а як засіб наочної конкретизації емоцій, реалізують тим самим найважливішу частину авторського задуму та сприяють залученню читацької уваги й активізації її творчої уяви. Перспективним видається дослідження з огляду на необхідність отримання даних, що дадуть змогу простежити формування найважливіших культурно та індивідуально значущих концептів, які закладені в найдавнішій мисленнєвій операції – порівнянні.

Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Виноградов В. В. Поэтика русской литературы : [избр. тр.] / Виктор Владимирович Виноградов. – М. : Наука, 1976. – 511 с.
3. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології) : монографія / Вікторія Леонідівна Іващенко. – К. : Вид. дім Дмитра Бураго, 2006. – 328 с.
4. Кононенко В. І. Концепти українського дискурсу / Віталій Іванович Кононенко. – Івано-Франківськ : Вид-во. «Плай» Прикарпатського нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2004. – 234 с.
5. Краснобаєва-Чорна Ж. Концепт, концептуалізація та концептуальна система: логіко-філософський вектор / Жанна Краснобаєва-Чорна // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. – Т.11. – Донецьк : Укр. культурологічний центр, 2006. – С. 27–32.

6. Мяснянкина Л. И. Сравнение в идиостиле М. А. Шолохова: функционально-семантический и прагматический аспекты : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Мяснянкина Любовь Ивановна. – Львов, 2001. – 213 с.
7. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ : Восток – Запад, 2007. – 314 с. [6] с. – (Лингвистика и межкультурная коммуникация. Золотая серия).
8. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология : монография / Елена Александровна Селиванова. – Киев : Фитосоциоцентр, 2000. – 248 с.
9. Сурмач О. Я. Концепт як мовно-ментальний феномен у когнітивній лінгвістиці [Електронний ресурс] / О. Я. Сурмач. – Режим доступу : <http://bulletin.cdu.edu.ua/base/2008/v116/v116pp128-135.pdf>.

УДК 811.161.2'42

Вікторія Посмітна

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗАХИСНИКА ЯК ПРОВІДНА КОМУНІКАТИВНА СТРАТЕГІЯ ВІЙСЬКОВИХ І ПРАВООХОРОННИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовано пріоритетність комунікативної стратегії формування позитивного іміджу захисника в дискурсі військових і правоохоронних видань України, визначено основні комунікативні тактики та ходи, що сприяють реалізації стратегії.

Ключові слова: мовний вплив, галузевий дискурс, комунікативні стратегії й тактики, комунікативні ходи.

Posmitna V. Formirovanie pozitivnogo imidzha zashitnika kak vedushchaya kommunikativnaya strategiya voennykh i pravoohranitelnykh periodicheskikh izdaniy Ukrainy. В статтє обоснована пріоритетність комунікативної стратегії формування позитивного іміджу захисника в дискурсе воєнних і правоохоронних періодических изданий України, определены основные коммуникативные тактики и ходы, способствующие реализации стратегии.

Ключевые слова: речевое воздействие, отраслевой дискурс, коммуникативные стратегии и тактики, коммуникативные ходы.

Posmitna V. Creating a Positive Image of the Defender as a Leading Communication Strategy in Military and Law-enforcement Periodicals of Ukraine.

In the article the formation of a priority of communication strategy of the defender's positive image in the discourse in military and law-enforcement periodicals of